

«БЕКТЕМИН»

Ош мамлекеттик университетинин

ректору, физика-математика

илимдеринин доктору, профессор

К.Г.Кожобеков

«03» _____ 2024-ж.

Ош мамлекеттик университетинин тарых жана юридика институтунун Кыргызстан тарыхы жана археология, этнология кафедрасынын 12-сентябрда откорулгон (№1) жыйынынын протоколунун КӨЧҮРМӨСҮ

Катышкандар: Арстанов С. А. – тарых багыты боюнча директордун окуу иштеринин орун басары, т.и.к. (07.00.02), доцент, отурумдун төрагасы; Шаанов Т. М. – кафедра башчы, т.и.к. (07.00.02), доцент; Абытов Б. К. – т.и.д. (07.00.02), профессор; Смадияров С. А. – т.и.к. (07.00.02), доцент; Кадыров Т. Д. – т.и.к. (07.00.02), профессор; Апышова А. К. – т.и.к. (07.00.02), доцент; Султанова М. Ш. – т.и.к. (07.00.02), доцент; Осмонов С.А. -т.и.к. (07.00.02), доцент; Сатыбалдиева Ч. Т. – т.и.д. (07.00.07), доцент; Осмонова С. К. – т.и.к. (07.00.07), доцент; Маразыков Н. К. – т.и.к. (07.00.07), доцент; Атаканова Г.А.- т.и.к. (07.00.02); Алтымышова В. К. – улук окутуучу; Тилекова У. К. – окутуучу; Салиева Э. А. – окутуучу; Эрмекбай уулу У. – окутуучу; Эсенали кызы А. – катчы.

Күн тартибинде:

1. Рыскулов Канатбек Кадыркуловичтин “Эгемендүү Кыргыз республикасынын саясий өнүгүүсү (1991-2010)” деген темадагы 07.00.02 – Ата Мекен тарыхы адистиги боюнча тарых илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын алуу үчүн жазылган диссертациясын талкуулоо.

Отурумдун төрагасы, Арстанов С.А.: Саламатсыздарбы, урматтуу кесиптештер? Рыскулов Канатбек Кадыркуловичтин “Эгемендүү Кыргыз республикасынын саясий өнүгүүсү (1991-2010)” деген темадагы 07.00.02 – Ата Мекен тарыхы адистиги боюнча тарых илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясы биздин кафедрага келип түштү, жетекчиси т.и.к., доцент С.А.Смадияров. Диссертациянын кол жазмасы менен баарыңыздар тааныштыңыздар. Демек биздин кафедрадан таалкуудан өткөрүүгө толук мүмкүнчүлүк бар. Эми регламентти да бекитип алсак. Изилденүүчүгө 10 мүнөт, ал эми жарыш сөзгө 5 мүнөт берсек кандай дейсиздер? Каршы, калыс жок. Рахмат. Анда бүгүн талкууга коюлуп жаткан теманын негизги мазмуну менен тааныштыруу үчүн сөздү диссертантка берсек.

Диссертант К.К. Рыскулов: Урматтуу агай-эжелер, кесиптештер! Сиздердин назарыңыздарга менин “Эгемендүү Кыргыз Республикасынын саясий өнүгүүсү (1991-2010)” темасындагы диссертациялык ишим сунушталды. Кыргыз эли өз алдынча эгемендүүлүккө жана мамлекеттик көз каранды эместикке ээ болгондон бери өлкөбүздүн коомдук-саясий, чарбалык жана маданий турмушунда демократиялык жол калыптанып, ар бир улут өз тарыхын, маданиятын, салт-санаасын окуп үйрөнүп, аны негиз тутууга кеңири шарт түзүлдү. Эгемендүү Кыргызстандын саясий өнүгүүсү кайра куруу доорунда эле башталган коомдун саясий системасын демократиялаштыруу жараяны, эгемен мамлекеттин бийлик жана башкаруу органдарын калыптандыруунун өбөлгөлөрү, социалдык чөйрөдөгү өзгөрүүлөр, алардын калктын жашоосуна тийгизген таасири, адам укугу, эгемендүүлүктүн укуктук негиздери, коомдун саясий системасынын өнүгүүсүндөгү саясий элитанын, саясий партиялардын орду, саясий кризистер жана алардын коомго тийгизген таасири, өлкөнүн саясий өнүгүүсүндө эл аралык тажрыйбаларды пайдалануу сыяктуу маселелер камтылган. 1991-жылы эгемендүүлүгүн жарыялаган Кыргызстан, өзүнүн саясий өнүгүүсүндө эки чоң социалдык силкинүүгө дуушар болду. Анын башкы себептеринин бири – эгемендүүлүк жылдарында жүргүзүлгөн саясий системаны реформалоо жараяны өлкөдө эффективдүү башкаруу системасын орното албагандыгы менен түшүндүрүлөт. Арийне, коомчулук арасында эгемендүүлүк жылдарында республикалык саясий жетекчилик, коммунисттик саясий системаны жок кылып, бирок, анын ордуна андан артык, эффективдүү башкаруу системасын жарата албады деген тариздеги пикирлер кеңири жашап келүүдө. Ал республикабыздын калкынын басымдуу бөлүгүнүн реалдуу социалдык абалы менен да тастыкталууда. Апрель окуясынан кийинки өлкөнүн башкаруу системасын өзгөртүү аракеттери эң эле татаал, оор саясий-психологиялык кырдаалда жүрүп жаткандыгы да бүгүнкү күндүн реалдуулугу. Андыктан Кыргызстанды өнүккөн өлкөгө алып баруучу келечек жолун аныктоодо, анын кечээги саясий басып өткөн жолунун оң-терс жактарын тыкыр изилдөө, керектүү учурларынан сабак алуу олуттуу маселе.

Кыргызстандын эгемендүүлүк жылдарындагы саясий өнүгүүсү, жаңы саясий системаны калыптандыруунун оң жана терс жактары, бул процесстеги башка постсоветтик өлкөлөрдүн тажрыйбасы, саясий системанын батыш моделинин улуттук өзгөчөлүккө туура келүүчүлүгү, саясий башкаруудагы кризистер, март (2005-ж.) жана апрель (2010-ж.) саясий окуялары, алардын сабактары тарыхчылар, юристтер, политологдор тарабынан изилдөөгө алынып, илимий эмгектер, макалалар жарык коргонуп карабастан, бул маселе азыркы күндө кыргыз тарыхнаамасында толук изилденип бүтө элек жана ачык бойдон калууда. Коомчулукта, илимпоздор арасында изилдөөгө алынган маселе боюнча азыркы күндө бир жактуу пикир жок, алар ар түрдүү, атүгүл карама-каршы пикирлер. Мындай абал изилдөөгө алынган маселенин бир жагынан, маанилүүлүгүн жана татаалдыгын билдирсе, экинчи жагынан, маселени дагы да ар тараптуу, терең, изилдөө зарылдыгын жаратат. Анын, жогоруда белгилегендей, Кыргызстандын келечектеги өнүгүү жолун так аныктоодогу практикалык мааниси да орчундуу.

Диссертациялык иш Кыргызстандын эгемендүүлүк жылдарындагы саясий өнүгүүсүн ар тараптуу изилдөөгө арналган.

- Эгемендүү Кыргыз Республикасынын саясий системасын өзгөртүүнүн өбөлгөлөрүн жана зарылдыгын изилдөө;
- Эгемендүү Кыргызстандын саясий системасынын структураларын калыптандыруу жана өнүктүрүү жараянын, анын өзгөчөлүктөрүн изилдөө;
- Шайлоо системасындагы демократиялык өзгөрүүлөрдү изилдөө, Президенттик жана парламенттик шайлоолорду иликтөө жана баа берүү. Шайлоолордун демократияны өнүктүрүүдөгү жана саясий стабилдүүлүктү сактоодогу ролун аныктоо;
- Республикадагы көп партиялуулук системанын калыптануусуна талдоо жүргүзүү;
- Саясий бийликтин кризисине жана алмашуусуна алып келген коомдогу негативдүү көрүнүштөрдү изилдөө;
- Кыргыз революцияларынын себептерин, жүрүшүн, өзгөчөлүктөрүн, натыйжасын жана алардын өлкөдөгү саясий процесстерге тийгизген таасирлерин изилдөө жана алардан алуучу сабактарды аныктоо;

Диссертациялык иштин эң негизги илимий жаңылыгы төмөнкүлөр:

1. Изилдөө ишибизде Эгемендүү Кыргызстандын саясий өнүгүүсүнүн өзгөчөлүктөрү, саясий стабилдүүлүктү камсыз кылуудагы саясий элитанын ролу, анын саясий маданияты иликтенди;
2. Кыргыз революциялары, анын өзгөчөлүктөрү, натыйжасы, революциялардан кийинки саясий процесстер комплекстүү изилденип, аларга өздүк илимий баа берилди.

Биздин изилдөөбүз Кыргызстандагы азыркы учурдагы саясий процесстерге илимий талдоо жүргүзүү жана баа берүү болуп эсептелет. Диссертациялык иш Эгемен Кыргызстандын саясий тарыхын изилдеп жаткан изилдөөчүлөрдө, саясат таануучуларда, саясий ишмерлерде, ошондой эле кыргыз элинин мамлекеттүүлүгүнүн жалпы тарыхына кызыккан окурмандарда кызыгууну жаратат деп ишенем жана ошондой эле сиздерди да кызыктырат деген ойдомун.

Талкууга катышкандар:

т.и.д., профессор Б.К. Абытов: Урматтуу коллегалар диссертанттын темасы өтө актуалдуу жана диссертабелдүү экендиги талашсыз. Бул эгемендүүлүк мезгилдин саясий тарыхы кыргызстандын тарыхын изилдөөгө чоң салымын кошот. Изилдөөдө нормативдик маалыматтар абдан көп. Талаа дептери кеңири пайдаланылган. Бул жерде диссертанттын эмгектенгени байкалып турат. Иш бар жерде кемчиликтер да бар. Менин пикиримде таптык күчтөрдүн жайгашуусу деп берүүнүн кереги жок го. Баардык сөздөр кыргызча берилүүсү керек. Айрым жерлерде революция башка жеринде төңкөрүш деп берилген. Революция же төңкөрүш экенин туура баалап түшүндүрмө берүү зарыл. Илимий иш жазууда жеке инсандардын беделине шек келтирүүнүн

зарылчылыгы жок. Кээ бир жеринде кайталоолор жүрөт. Бул албетте техникалык мүчөлүштүк болсо керек деп ойлоймун. Кетирилген кемчилдиктер диссертациялык иштин беделин түшүрбөйт. Ачык коргоого сунуштайм.

т.и.д., доцент Ч.Т.Сатыбалдиева: Диссертациянын темасы актуалдуу. Илимий мазмуну мага жакты. Д. Эгемназаров агайыбыз айтчу “ката кылсаң демек эмгектенгенсиң” ушул сыңары диссертанттын иштегени шексиз, материалдар чогултулган, иш негизинен бар. Кыргыз тилинде жатык түшүнүктүү жазылган. Илимий иш жетекчиси тарабынан текшерүүдүн өткөндүгү байкалат, ачык коргоого сунуштайм.

т.и.к., профессор Т.Д.Кадыров: Негизинен теманын актуалдуулугу чоң. Изденүүчү Кыргызстандын эгемендүүлүгүнүн саясий тарыхын изилдөөдө мыйзамдарды, статьяларды жана талаа материалдарын кеңири пайдаланган бул изденүүчүнүн даана эмгектенгендигинин далили болуп саналат. Эгемендүү мамлекетибиздин саясий өнүгүүсүндөгү маалыматтар так дана сын көз караш берилген. Өлкөнүн экономикалык калыптануу процессинде саясий окуялардын жүрүшү таасир эткендигин далилдеген. Жаш тарыхчылар коомун түзгөн адамдарга тактоо киргизип койсо жакшы болмок. Ошону менен бирге диссертациянын хронологиялык рамкасын бир сыйра кайрадан карап чыгуусун сунуштайм. Кетирилген кемчиликтер диссертациянын беделин түшүрбөйт ошондуктан ишти ачык коргоого сунуштайм.

т.и.к., доцент С. Осмонов: Диссертациялык иштин илимий теориялык жана практикалык мааниси, керектүүлүгү жөнүндө кеңири берилген. Кыргызстандын саясий өнүгүүсүндөгү демократиянын орду жана ролу кенен чагылдырылган. Мамлекеттик аппараттын илимий деңгээли тастыкталган. Ар бир параграфтан кийин жыйынтыктар жана сунуштардын берилгендигин белгилөө керек. Бирок Кыргызстан демократиялуу партиясынын түзүлүшүнө тактоо киргизип койсо жакшы болмок. Буга карабастан кетирилген кемчиликтер иштин беделин түшүрбөйт. Ошондон улам мен да ачык коргоого сунуштайм.

т.и.к., доцент Н.К.Маразыков: “Эгемендүү кыргыз республикасынын саясий өнүгүүсү (1991-2010)” тема аябай актуалдуу. Диссертанттын эмгектенгени, изилденгени көрүнүп турат. Иштеги негизги проблемалар эгемендүү кыргыз республикасынын түзүлүшү жөнүндө кеңири берилген. Саясий процесстердин жүрүшү, саясий элитанын абалы, кетирген кемчиликтеринин ачык берилиши илимий иштин сапатын жогорулатат. Массалык маалымат каржаттары кенен пайдаланылган. Бирок кемчиликтер да бар. Иште бир аз ыраттуулуктун жоктугу байкалат. Бирок антсе да ишти ачык коргоого сунуштайм.

т.и.к., доцент А.К.Апышова: Азыркы мезгилде Ата Мекен тарыхында эгемендүүлүк мезгилдин проблемасы күч алып анын тегерегинде изилдөө кызуу багытта жүрүп жаткан мезгилде бул илимий иштин актуалдуулугу терең. Ар бир баптын аягында жыйынтык жана сунуштардын берилгендигин туура деп эсептейм. Дүйнөдө жүрүп жаткан саясий процесстер менен салыштырып изилдеген. Ар бир саясий факты, окуяларга туура баа берилген. Ал эми кемчиликтерине токтоло кетсек: грамматикалык, фонетикалык,

орфографиялык каталар кездешет. Бирок бул кетирилген кемчиликтер иштин беделин түшүрбөйт. Ошондон улам мен ачык коргоого сунуштайм.

т.и.к., доцент С.К. Осмонова: Диссертациялык иш өлкөбүздүн эгемендүүлүк жылдардагы саясий тарыхына арналып, Кыргызстандын саясий тарыхынан бир бөлүгү болуп саналат. Кыргызстанда суверендүүлүк мезгили орногондон тарта тарыхын бир багытуу изилдөөгө арналган. Диссертациянын илимий жаңылыгы жогорку деңгээлде жазылган. Азыркы жаңы талаптарга ылайык шилтеме кашаанын ичине берилет жана автордун талаа материалдары диссертациянын акырында берилет, муну албетте диссертант кайрадан оңдоп чыгат деген ойдомун. Илимий иштин ичиндеги ар бир көрсөтүлгөн пайыздарга адабий булактарга шилтеме берилүүсү зарыл го. Бирок бул кетирилген кемчиликтер иштин беделин түшүрбөйт. Ошондон улам мен ачык коргоого сунуштайм.

т.и.к., доцент Т.М.Шаанов: Кандидаттык иш 170 беттен турат экен диссертациялык темасы актуалдуу, изилдөө деңгээли жогору. Бул диссертацияда жаңы фактыларга таянуу менен тарыхый булактык маалыматтар кенен берилген. Илимий стил туура сакталган, милдеттер коюлган. Бирок бир аз кемчиликтери да бар. Борбордук Азия мамлекеттеринин ичинен демократиялык принциптер алгачкылардан болуп, Эгемендүү кыргыз республикасында жүргөн деп берилген. Бул жерге бир аз тактоо киргизүү зарыл. Мамлекеттеги болуп өткөн революциялардын себептерин ачык көрсөтүү керек го дейм. Кетирилген кемчиликтерди оңдоо менен ачык коргоого сунуштайм.

Отурумдун төрагасы С.А.Арстанов: Диссертантка жыйынтыктоочу сөздү берсек.

Диссертант К.К.Рыскулов: Баарыңыздардын айткан сунушунуздары пикирлериңиздерди эске алуу менен теманын үстүнөн иштеймин. Жалпыңыздарга терең ыраазычылык билдирип кетемин!

Отурумдун төрагасы, т.и.к., доцент С.А.Арстанов: Мен да бир эки ой-пикирими билдирип кетейин. Бул диссертациянын изилденген деңгээли жогору анткени тема актуалдуу жана соңку жаңы мезгилди өз ичине камтыгандыктан жаңы фактыларга бай. Диссертациялык иштин кыргыз тилинде өтө сапаттуу жана жатык тил менен берилгендигин өзгөчө белгилегим келет. Менин айткым келген нерсе саясий элитага туура так баа берген жана саясий уюмдардын ишмердүүлүгү кошулуп берилген. Бул илимий иштин жыйынтыгында изденүүчүнүн мекенчил, патриот экендиги байкалып турат. Илимий иштин ар бир параграфы өзүнчө жыйынтыкталган. Бүгүн диссертациялык ишке жакшы ой-пикириңиздерди билдиргеңиздер үчүн ыраазычылык билдиремин. Бүгүнкү айтылган сын-пикирлердин үстүнөн иштейт деген ойдомун. Андыктан мен да ачык коргоого сунуштайм. Жалпы коллегалар өз пикирин билдиришти, баарыңыздар макул болсоңуздар жыйынтыктай берсек. Бүгүн жыйынга катышып өз пикирлерин кесиптештердин баары сиздин ичиңизди ачык коргоого сунушташты. Анда сиздердин сунуш-пикириңиздерди эске алып добушка салып койсок. Рыскулов Канатбек Кадыркуловичтин “Эгемендүү Кыргыз республикасынын саясий өнүгүүсү (1991-2010)” деген темадагы (07.00.02.) -Ата-Мекен тарыхы адистиги боюнча тарых илиминин кандидаты

окумуштуулук даражасын алуу үчүн жазылган диссертациясынын кол жазмасын коргоого сунуштоону колго саламын. Добуш берүүнүн жыйынтыгы: “макул” – бир добуштан, “каршы” – жок, “калыс” – жок.

Корутунду

Рыскулов Канатбек Кадыркуловичтин диссертациялык иши өз алдынча аткарылган илимий изилдөө болуп саналат.

1. Теманын актуалдуулугу төмөнкү эки жагдай менен түшүндүрүлөт: 1) кыргыз тарыхнаамасында аталган маселе атайын изилдөө объектисине, предметине алынбагандыгы; 2) учурда өлкөбүздө жүрүп жаткан административдик-аймактык түзүлүштү жана башкарууну реформалоодо тарыхтан сабак алуу мүмкүнчүлүгүн берет.

2. Диссертацияда берилген жыйынтыктарды алуудагы конкреттүү жеке салымы: Илимий изилдөөнүн жүрүшүндө Эгемен Кыргызстандын саясий системасында жүргүзүлгөн реформаларга жаңы концепциялык тарыхый анализ жасоо менен анын оң – терс жактарына баа берилип, өлкөнүн саясий (башкаруу) системасын жакшыртуу боюнча практикалык сунуштар берилди.

3. Жүргүзүлгөн изилдөөлөрдүн натыйжаларынын ишенимдүүлүк даражасы: Диссертациялык иш, жыйынтыкталган илимий-изилдөө эмгек болуп саналат. Изилдөөнүн предмети, объекти жана ыкмалары коюлган максатка жана маселеге ылайык келет. Илимий эмгекте адабияттардын чоң көлөмү, көптөгөн архивдик материалдар колдонулган. Диссертациялык иш жогорку теоретикалык деңгээлде аткарылган.

4. Изилдөөнүн илимий жаңылыгы: 1. Изилдөө ишибизде Эгемендүү Кыргызстандын саясий өнүгүүсүнүн өзгөчөлүктөрү, саясий стабилдүүлүктү камсыз кылуудагы саясий элитанын ролу, анын саясий маданияты иликтенди; 2. Март (2005-ж.) окуясы, анын себептери, анын өзгөчөлүктөрү, натыйжасы, андан кийинки саясий процесстер комплекстүү изилденип, аларга өздүк илимий баа берилди.

5. Диссертациянын илимий – практикалык мааниси Диссертациянын илимий жыйынтыктарын Кыргызстан тарыхы, саясат таануу предметтерин окутууда жана мамлекет таануу, инсан таануу багыттарында жалпы изилдөө иштеринде, атайын курстарда, окуу процессинде пайдаланууга болот. Диссертант сунуш кылган мамлекеттик башкаруудагы айрым сунуштар, азыркы жетекчилер тарабынан мамлекеттик башкаруу ишинде жетекчиликке алынуусу максатка ылайык.

6. Изилдөөнүн адистикке туура келиши: Диссертацияда каралган маселелер, изилдөө ишинин ыкмалары жана алынган жыйынтыктардын негизиндеги изилдөөнүн мазмуну 07.00.02. – Ата-Мекен тарыхы адистигине туура келет.

7. Диссертациялык изилдөөнүн негизги жоболору:

- Мамлекеттин саясий системасын демократиялаштырууда жетекчиликке алынуучу принциптери;
- Бийликти бөлүштүрүүнүн принциптери жана алардын кыйшаюусуз сакталышы;

- Мамлекеттин саясий системасынын эффективдү иштөөсүн камсыз кылуудагы саясий элитанын, партиялардын, шайлоо жараянынын, туура жүргүзүлгөн кадр саясатынын орду жана ролу;
- Март(2005-ж.) революциясынын себептери, өзгөчөлүктөрү, сабактары:
- Эгемен Кыргызстандын саясий өнүгүүсүнүн перспективалары.

8. Диссертациянын структурасы жана көлөмү КРнын ЖАКтын жоболоруна жооп берет.

Ош мамлекеттик университетинин тарых жана юридика институтунун “Кыргызстан тарыхы, археология жана этнология” кафедрасынын 2024-жылдын 12-сентябрында өткөрүлгөн (№1-протокол) отурумунда Рыскулов Канатбек Кадыркуловичтин тарых илимдеринин кандидаты илимий даражасын (07.00.02) Ата Мекен тарыхы адистигинде алуу үчүн “Эгемендүү кыргыз республикасынын саясий өнүгүүсү (1991-2010)” деген темадагы диссертациянын кол жазмасын, аткарылган диссертациялык иши боюнча билдирүүнү угуп жана талкуулап

ТОКТОМ кабыл алат:

1. Рыскулов Канатбек Кадыркуловичтин “Эгемендүү Кыргыз республикасынын саясий өнүгүүсү (1991-2010)” деген темадагы 07.00.02 – Ата-Мекен тарыхы адистиги боюнча жазылган кандидаттык диссертациялык иши боюнча кафедранын корутундусу бекитилсин.

2. Рыскулов Канатбек Кадыркуловичтин “Эгемендүү Кыргыз республикасынын саясий өнүгүүсү (1991-2010)” деген темадагы диссертациялык иши сунуш-пикирлерди эске алуу менен 07.00.02 – Ата-Мекен тарыхы адистиги боюнча коргоого сунуш кылынат.

3. Рыскулов Канатбек Кадыркуловичтин “Эгемендүү Кыргыз республикасынын саясий өнүгүүсү (1991-2010)” деген темадагы кандидаттык диссертациясы боюнча 07.00.02- Ата Мекен тарыхы адистиги боюнча кошумча кандидаттык минимум программасы бекитилсин.

Жыйындын төрагасы:

т.и.к., доцент:

Катчы:

Арстанов С.А.

Эсенали кызы А.

